

Konrad Czernichowski

Uniwersytet Wrocławski

WSPÓŁPRACA KRAJÓW EUROPEJSKICH Z AFRYKAŃSKIMI W ŚWIETLE III SZCZYTU UE – AFRYKA W TRYPOLISIE W 2010 ROKU

Streszczenie: Artykuł omawia stosunki UE z państwami afrykańskimi w okresie 1957–2010, czyli od traktatu rzymskiego do III Szczytu UE – Afryka w Trypolisie. Te międzykontynentalne relacje ewoluowały w czasie. Podpisywano kolejne konwencje: z Jaunde, Lomé, porozumienie z Cotonou. W 2007 r. przyjęto Wspólną Strategię Afryki i UE. Do tej pory zorganizowano trzy szczyty UE – Afryka (nie licząc nadzwyczajnego w 2011 r. w związku z trudną sytuacją polityczną w Libii; w tym spotkaniu udział wzięła także Liga Państw Arabskich). Szczyty te, choć miały się odbywać co 3 lata, w rzeczywistości miały miejsce w latach: 2000 (w Kairze), 2007 (w Lizbonie) i 2010 (w Trypolisie). Temu ostatniemu poświęcono w tekście najwięcej uwagi. Obecnie negocjowane są umowy o partnerstwie gospodarczym (EPA) pomiędzy UE a poszczególnymi regionami Afryki. Następny, czwarty, szczyt ma zostać zorganizowany w Brukseli w 2013 r.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Afryka, AKP, EPA.

1. Relacje europejsko-afrykańskie w ujęciu historycznym

W formie instytucjonalnej relacje europejsko-afrykańskie uregulowano po raz pierwszy w traktacie rzymskim w 1957 r. Jako jeden z celów wymienia on w preambule potwierdzenie solidarności łączącej Europę z krajami zamorskimi oraz zapewnienie ich pomyślnego rozwoju w myśl zasad Karty Narodów Zjednoczonych. Jego czwarta część (art. 182–187 skonsolidowanej wersji traktatu; w pierwotnej wersji art. 131–136) bezpośrednio dotyczy krajów i terytoriów zamorskich, a konkretnie ich stowarzyszenia z EWG (warto zwrócić uwagę na to, że w momencie podpisywania traktatu większość z nich nie była jeszcze niepodległa). Artykuł 182 (131) stanowi, że „celem stowarzyszenia jest promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego krajów i terytoriów oraz ustanowienie ścisłych stosunków gospodarczych między nimi i Wspólnotą jako całością”. Artykuł 183 (132) ust. 3 („Państwa Członkowskie przyczyniają się do inwestycji, których wymaga stopniowy rozwój tych krajów i terytoriów”)¹ był pod-

¹ *Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community*, Official Journal of the European Communities C 325, 24.12.2002.

stawą do powołania Europejskiego Funduszu Rozwoju udzielającego krajom rozwijającym się wsparcia finansowego i technicznego². Ponadto kolonie i terytoria zamorskie państw europejskich zostały automatycznie stowarzyszone z Europejską Wspólnotą Gospodarczą (EWG). Dekolonizacja wymusiła nowe uregulowania.

W okresach 1964–1969 i 1971–1975 obowiązywały konwencje podpisane w Jaunde (odpowiednio: w 1963 i 1968 r.³), a w 1968 r. podpisano porozumienie z Aruszy. Zgodnie z ich postanowieniami państwa afrykańskie po uzyskaniu niepodległości pozostały nadal (z wyjątkiem Gwinei) stowarzyszone z EWG. W 1971 r. wprowadziła ona Powszechny System Preferencji Celnych (*Generalized System of Preferences* – GSP), który rozszerzał ułatwienia handlowe na wszystkie kraje rozwijające się. W latach 1975–2000 na mocy konwencji z Lomé 46 (później ich liczba się zwiększała⁴) krajów Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP)⁵ korzystało z pomocy finansowej (np. w razie klęsk żywiołowych) i ułatwień handlowych EWG (na ich towary, z wyjątkiem artykułów rolnych, obowiązywała zerowa stawka celna)⁶. Grupa AKP została utworzona w 1975 r. na mocy umowy z Georgetown (Gujana). Liczy obecnie 79 państw (w tym wszystkich 48 z Afryki Subsaharyjskiej – współpraca UE z Marokiem, Algierią, Tunezją, Libią i Egiptem podlega Europejskiej Polityce Sąsiedztwa oraz Partnerstwu Eurośródziemnomorskiemu⁷), które przedstawia tab. 1. Strukturę organizacyjną tworzą: Rada Ministrów, Komitet Ambasadorów, Zgromadzenie Parlamentarne i Sekretariat. Do tej pory odbyło się 6 szczytów: w Gabonie (1997), na Dominikanie (1999), Fidzi (2002), w Mozambiku (2004), Sudanie (2006)⁸ i Ghanie (2008)⁹.

Towary rolne były od 1957 r. objęte mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). Głównymi jej celami było zapewnienie odpowiednich dochodów unijnym rolnikom i zagwarantowanie bezpieczeństwa żywnościowego EWG. Wpływ WPR na gospodarki krajów najsłabiej rozwiniętych, które są eksporterami netto żywności, ocenić należy negatywnie. Wysokie subsydia eksportowe oraz dopłaty bezpośrednie

² M. Nowik, *Współpraca na rzecz rozwoju pomiędzy Unią Europejską a państwami grupy Afryki, Karaibów i Pacyfiku w latach 1957–2009*, [w:] *Globalny i regionalny handel i inwestycje*, materiały konferencyjne, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 306.

³ D. Heidrich, *Znaczenie Wspólnej Strategii Afryki i UE dla stosunków UE z Afryką*, http://ec.europa.eu/polska/news/opinie/110127_ue_afryka_pl.htm (pobrano 25.03.2011).

⁴ M. Nowik, wyd. cyt., s. 308.

⁵ J.K. Zajączkowski, *Polityka Unii Europejskiej wobec Afryki Subsaharyjskiej. Wybrane problemy*, „Afryka” 2003/2004, nr 18, biuletyn Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego, s. 20–24.

⁶ K. Czernichowski, *Polityka Unii Europejskiej wobec krajów rozwijających się w kontekście przystąpienia do niej Polski*, „Ekonomia i Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze”, nr 12, red. B. Fiedor, J. Rymarczyk, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 133 i n.

⁷ D. Heidrich, wyd. cyt.

⁸ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 307.

⁹ *Projekt sprawozdania w sprawie kryzysu finansowego na kraje AKP*, Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne AKP-UE – Komisja Rozwoju Gospodarczego, Finansów i Handlu, ACP-EU/100.510/A/209.

Tabela 1. Kraje grupy AKP*

Afryka	Karaiby	Pacyfik
Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Czad, Demokratyczna Republika Konga, Dżibuti, Erytrea, Etiopia, Gabon, Gambia, Ghana, Gwinea, Gwinea Bissau, Gwinea Równikowa, Kamerun, Kenia, Komory, Republika Konga, Lesoto, Liberia, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauretania, Mauritius, Mozambik, Namibia, Niger, Nigeria, Republika Środkowoafrykańska, Republika Zielonego Przylądka, RPA, Ruanda, Senegal, Seszele, Sierra Leone, Somalia, Suazi, Sudan, Tanzania, Togo, Uganda, Wybrzeże Kości Słoniowej, Wyspy Świętego Tomasza i Książęca, Zambia, Zimbabwe	Antigua i Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Dominikana, Grenada, Gujana, Haiti, Jamajka, Kuba, Saint Christopher i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Surinam, Trynidad i Tobago	Fidzi, Kiribati, Mikronezja, Nauru, Niue, Palau, Papua-Nowa Gwinea, Samoa, Timor Wschodni, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Wyspy Cooka, Wyspy Marshalla, Wyspy Salomona

* Stan na 25.03.2011.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *ACP Member States*, http://www.acpsec.org/en/acp_states.htm (pobrano 25.03.2011) oraz M. Nowik, *Współpraca na rzecz rozwoju pomiędzy Unią Europejską a państwami grupy Afryki, Karaibów i Pacyfiku w latach 1957–2009*, [w:] *Globalny i regionalny handel i inwestycje*, materiały pokonferencyjne, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 309.

do rolnictwa stanowią o niekonkurencyjności artykułów pochodzących z ubogich rejonów świata. Silne europejskie lobby rolnicze (zwłaszcza we Francji i w Polsce) utrudnia dokonanie większych modyfikacji w funkcjonowaniu WPR. Z powodu protekcyjizmu rolnego państw OECD Afryka Subsaharyjska traci rocznie 2 mld USD. Gdyby nie on, afrykański eksport mógłby się zwiększyć o 70 proc.¹⁰ Według jeszcze innych szacunków zysk państw Czarnego Łądu z tytułu eliminacji subwencji rolnych osiągnąłby trzykrotność obecnej wartości pomocy udzielanej im przez kraje rozwinięte¹¹. Właściwym kierunkiem reformy WPR jest wprowadzenie jednolitych płatności obszarowych w ramach dopłat bezpośrednich. Uniezależnia to wysokość dotacji od wielkości produkcji, chroniąc tym samym przed powstaniem nadwyżek¹².

Konwencje z Lomé umożliwiały stabilizację dochodów z eksportu¹³, jednak okazały się one niezgodne z regułami WTO, gdyż uprzywilejowywały kraje afrykańskie kosztem np. państw Ameryki Łacińskiej¹⁴. Poza tym nie zanotowano istotnej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w krajach AKP w wyniku funkcjonowania tych konwencji. Stopa średniorocznego wzrostu ekonomicznego w Afryce Sub-

¹⁰ K. Czernichowski, D. Malchar, *Konsekwencje Wspólnej Polityki Rolnej UE dla gospodarek afrykańskich*, [w:] *Afryka na progu XXI wieku. Polityka. Kwestie społeczne i gospodarcze*, t. 2, red. D. Kopiński, A. Żukowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 211–213.

¹¹ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 20–24.

¹² K. Czernichowski, D. Malchar, wyd. cyt., s. 214.

¹³ K. Czernichowski, *Polityka...*, s. 133.

¹⁴ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 24.

saharyjskiej wyniosła w latach 1960–1992 zaledwie 0,4 proc., a udział handlu państw AKP z państwami Wspólnoty Europejskiej wręcz zmalał z 6,7 proc. w 1976 r. do 3,0 proc. w 1998 r.¹⁵

Toteż w 2000 r. zastąpiło je porozumienie z Cotonou, które zostało zawarte między Komisją Europejską a rządami państw AKP i przewidywało gruntowną zmianę dotychczasowych zasad współpracy handlowej. Deklarowanym jego celem było zmniejszenie ubóstwa. Porozumienie kładło nacisk na poszanowanie demokracji, praw człowieka i zasad dobrych rządów (*good governance*)¹⁶. Podkreślało ponadto znaczenie sektora prywatnego (stwierdzono, że wspólnym celem UE i AKP sprzyja ją przejrzyste zasady konkurencji na wolnym rynku), organizacji pozarządowych i związków zawodowych. Jego celem było zaprowadzanie pokoju, stabilności i bezpieczeństwa m.in. poprzez zakończenie aktualnych konfliktów zbrojnych, zapobieganie nowym we wczesnym stadium rozwoju, rozwiązanie problemu dzieci-żołnierzy (głównie w Demokratycznej Republice Konga, Sudanie, Liberii, Ugandzie, Angoli, Czadzie, Zimbabwie, Burundi i Gwinei¹⁷), a także ograniczenie wydatków na zbrojenia, handlu bronią i narkotykami, przestępczości zorganizowanej oraz dyskryminacji ze względu na wyznanie, pochodzenie, język lub płeć. Na mocy art. 9 porozumienia z Cotonou „główną postacią i beneficjentem rozwoju” miała być osoba ludzka. U podstaw trwałego rozwoju leży bowiem demokracja, równość kobiet i mężczyzn, praworządność i przejrzystość rządów. Wyrażono przekonanie, że poprawa warunków życia i pracy, ograniczanie nędzy oraz tworzenie nowych miejsc pracy mogą zmniejszyć skalę migracji zarobkowej¹⁸. Porozumienie to było modyfikowane w 2005 i 2010 r.¹⁹

Zgodnie z jego postanowieniami²⁰ w 2002 r. rozpoczęło się negocjowanie umów o partnerstwie gospodarczym (*Economic Partnership Agreements* – EPA) między UE a krajami afrykańskimi, co zapewnia już zgodność z zasadami WTO²¹. Istnieją jednakże uzasadnione obawy, że wzajemne otwarcie rynków rolnych przyniesie państwom afrykańskim więcej strat niż korzyści. W budżetach krajów rozwijających się cła stanowią znaczącą pozycję, zatem ich zniesienie musi skutkować zablokowaniem inwestycji państwowych w edukację, opiekę zdrowotną i infrastrukturę²². Konsekwencją realizacji EPA mogą więc być zaburzenia równowagi fiskalnej, a także zakłócenia w funkcjonowaniu rynków wewnętrznych²³.

¹⁵ M. Nowik, wyd. cyt., s. 308.

¹⁶ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 24 i n.

¹⁷ K. Czernichowski, *Child Soldiers and the Extraction of Mineral Resources in Africa – Tracing the Link*, [w:] *Zgubne transakcje. Fatal Transactions. Surowce mineralne a rozwój państw afrykańskich*, red. D. Kopiński, A. Polus, Difin, Warszawa 2010, s. 72.

¹⁸ Tenże, *Polityka...*, s. 133 i n.

¹⁹ D. Heidrich, wyd. cyt.

²⁰ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 25.

²¹ M. Nowik, wyd. cyt., s. 310.

²² K. Czernichowski, D. Malchar, wyd. cyt., s. 214 i n.

²³ M. Nowik, wyd. cyt., s. 310.

Tymczasem korzyści z tytułu liberalizacji rynku UE są tylko pozorne – AKP sprzedają z reguły żywność na rynkach lokalnych, narodowych lub regionalnych, a udział eksportu do UE w eksporcie ogółem jest znikomy. Niekorzystne dla krajów afrykańskich jest też włączenie do EPA kwestii singapurskich (handlu i inwestycji, polityki konkurencji, przejrzystości i zamówień publicznych), co do których nie ma zgody na tym kontynencie. Kolejną uciążliwością jest stosowanie coraz bardziej restrykcyjnych norm sanitarnych, fitosanitarnych i weterynaryjnych wprowadzanych przez UE wobec importowanych artykułów rolno-spożywczych. W opinii części specjalistów są one ostrzejsze od tych zawartych w Kodeksie Żywnościowym (*Codex Alimentarius*). Stanowi to dla afrykańskich producentów trudną do przezwyciężenia barierę pozataryfową²⁴.

Od lat 90. XX wieku kraje afrykańskie są objęte Wspólną Polityką Zagraniczną i Bezpieczeństwa UE. Unia brała udział w rozminowywaniu pól w Angoli oraz na Saharze Zachodniej, reedukacji byłych dzieci-żołnierzy, a także organizacji wyborów w RPA i innych krajach. Wspierała materialnie ECOWAS, OJA, zwłaszcza jej komitet antykryzysowy i Fundusz Pokojowy²⁵ powstały w 1993 r.²⁶, a obecnie wspiera Unię Afrykańską (UA), np. afrykańskie siły zbrojne podejmujące misje pokojowe na tym kontynencie. Jednak najbardziej skuteczną metodą realizacji celów Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa było stosowanie sankcji dyplomatycznych i ekonomicznych wobec krajów, gdzie toczyły się wojny domowe lub były łamane prawa człowieka, zasady demokracji i praworządności²⁷. Decyzję o nałożeniu sankcji podejmuje Rada UE przez przyjęcie wspólnego stanowiska (lub wspólnego działania). Kraje afrykańskie, na które zostały one nałożone, przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Kraje afrykańskie objęte sankcjami UE w przeszłości i obecnie

Kraj	Rok	Rodzaj sankcji
1	2	3
Angola	1993	embargo na ropę naftową
	1997	ograniczenia w podróży, sankcje dyplomatyczne, zakaz ruchu powietrznego oraz eksportu samolotów i części zamiennych do nich, embargo na wszelkie usługi związane z serwisowaniem samolotów
	1998	zakaz importu diamentów, zakaz sprzedaży i dostaw ropy, produktów ropopochodnych, sprzętu wydobywczego, środków transportu, zakaz ruchu powietrznego, zamrożenie funduszy
Demokratyczna Republika Konga	2002	embargo na broń i materiały podobne
	2003	embargo na broń, zakaz dostarczania pomocy technicznej i finansowej związanej z działalnością wojskową
	2005	zakaz wjazdu i przejazdu podmiotów naruszających embargo na broń, zamrożenie funduszy

²⁴ K. Czernichowski, D. Malchar, wyd. cyt., s. 215.

²⁵ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 31 i n.

²⁶ K. Czernichowski, *Integracja afrykańska – uwarunkowania, formy współpracy, instytucje*, CeDeWu.pl, Warszawa 2010, s. 109.

²⁷ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 32.

1	2	3
Etiopia i Erytrea	1999	embargo na broń
	2000	embargo na broń, pojazdy mechaniczne i części zamienne, zakaz świadczenia pomocy technicznej
Liberia	2001	embargo na broń, zakaz udzielania pomocy technicznej, zakaz importu nieoszlifowanych diamentów
	2004	zakaz importu drewna, zamrożenie funduszy
Libia	1992	embargo eksportowe na samoloty i części zamienne do nich oraz związane z tym usługi
	1993	zakaz eksportu sprzętu technicznego związanego z lotnictwem i eksploatacją ropy, zakaz świadczenia usług związanych z ruchem powietrznym, zakaz zaspokajania roszczeń
	2011	embargo na broń, zakaz handlu sprzętem używanym w celu wewnętrznych represji, zakaz wydawania wiz osobom odpowiedzialnym za działania przeciwko ludności cywilnej, zamrożenie ich aktywów
Nigeria	1995	embargo na broń, wydalenie personelu wojskowego z placówek dyplomatycznych Nigerii w UE, przerwanie kontaktów w dziedzinie sportu (bezpośrednią przyczyną zastosowania sankcji było wykonanie przez reżim wojskowy kary śmierci na pisarzu K. Saro-Wiwie w listopadzie 1995 r.)
Somalia	2002	embargo na broń
	2003	zakaz pomocy technicznej i finansowej związanej z działalnością wojskową
Sudan	1994	embargo na broń i amunicję
	2004	embargo na broń, amunicję i sprzęt wojskowy, zakaz pomocy technicznej i finansowej
	2005	embargo na broń, ograniczenie wjazdu i tranzytu niektórych osób, zamrożenie funduszy
RPA	1986	zawieszenie importu złotych monet, zawieszenie nowych inwestycji, zakaz handlu produktami węglowymi i stalowymi
Sierra Leone	1997	zakaz wjazdu i przejazdu członków junty wojskowej, embargo na broń, zakaz dostaw ropy naftowej i produktów ropopochodnych
	2000	zakaz importu nieoszlifowanych diamentów
Wybrzeże Kości Słoniowej	2002	wprowadzenie w życie systemu certyfikacji Procesu z Kimberley dla międzynarodowego handlu surowcem diamentowym
	2004	embargo na broń
	2005	zakaz dostarczania pomocy technicznej i finansowej związanej z działalnością wojskową, zamrożenie funduszy
Zimbabwe	2002	embargo na broń, ograniczenia wjazdu osób nieprzestrzegających zasad demokracji, łamiących prawa człowieka lub zasady państwa prawa, zamrożenie funduszy, zakaz udzielania pomocy technicznej związanej z działalnością wojskową, zakaz dostarczania sprzętu używanego w celu stosowania wewnętrznych represji (ponadto w 2002 r. UE zawiesiła współpracę z Zimbabwe w ramach partnerstwa UE – AKP)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Ryszka, *Sankcje gospodarcze wobec podmiotów zewnętrznych w prawie i praktyce Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”, Toruń 2008, s. 190–194 i 251–256; *Działania UE wobec Libii*, http://ec.europa.eu/news/external_relations/110310_1_pl.htm (pobrano 26.03.2011).

I i II Szczyt UE – Afryka

I Szczyt UE – Afryka odbył się w Kairze w 2000 r., a II – w Lizbonie w 2007 r. Deklarowano na nich nowe podejście do relacji europejsko-afrykańskich. Mają się one charakteryzować większą równością. Afryka powinna być traktowana przez Europę jako równorzędny partner²⁸. Podkreślono znaczenie rozwoju, współpracy regionalnej, integracji gospodarczej, praw człowieka, właściwego zarządzania sprawami publicznymi, zapobiegania konfliktom i ich przewyżczania. Debatowano też na temat miejsca Afryki w światowej gospodarce²⁹.

Na szczycie w Kairze zapowiedziano m.in. kontynuację politycznego dialogu na wysokim szczeblu oraz współpracy na rzecz rozwoju, zwrot skradzionych z kontynentu dóbr kultury, prace nad oddłużeniem państw afrykańskich. Szczyt w Lizbonie miał się pierwotnie odbyć w 2003 r., jednak opóźnił się o 4 lata. Nie obyło się bez kontrowersji. Z powodu uczestnictwa w nim prezydenta Zimbabwe Roberta Mugabego na spotkanie nie przyjechał premier Wielkiej Brytanii Gordon Brown³⁰.

Wspólna Strategia Afryki i UE

W 2007 r. przyjęto Wspólną Strategię Afryki i UE (*Joint Africa – EU Strategy – JAES*)³¹. Według niej współpraca odbywać się powinna w zgodzie z kilkunastoma zasadami: poszanowaniem jedności afrykańskiej, współzależności Europy i Afryki, praw własności, praw człowieka, umów międzynarodowych; zasad demokratycznych oraz rządów prawa; prawem do rozwoju; efektywnością; przejrzystością; solidarnością; zaufaniem; równością; sprawiedliwością; niedyskryminowaniem płci; dialogiem politycznym; bezpieczeństwem; wspólną odpowiedzialnością za problemy globalne oraz podejściem długoterminowym³². Przedmiotem współpracy są m.in. rolnictwo, energia, migracje i zmiany klimatyczne. Istnieją opinie, jakoby JAES była jedynie dokumentem strategicznym niewiele wnoszącym do realnego rozwoju stosunków gospodarczych między oboma kontynentami³³.

IV Forum Biznesowe UE – Afryka

Bezpośrednio przed III Szczytem UE – Afryka odbyło się w Trypolisie od 26 do 27 listopada 2010 r. IV Forum Biznesowe UE – Afryka. Celem tych cyklicznych spotkań jest wspieranie krajów afrykańskich w osiągnięciu Milenijnych Celów Roz-

²⁸ *Tripoli Declaration*, Unia Afrykańska – Unia Europejska, 29–30.11.2010.

²⁹ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 32.

³⁰ D. Heidrich, wyd. cyt.

³¹ *Africa EU Summit opens in Tripoli*, Press Release no. 166/2010, Division of Communication and Information, African Union, Addis Abeba 2010.

³² *Africa-EU Strategic Partnership*, <http://staging.africa-eu-partnership.org/partnerships/africa-eu-strategic-partnership> (pobrano 15.03.2011).

³³ Zob. na przykład: D. Kopiński w rozmowie z Agnieszką Grabuś, *Gdzie słonie walczą, tam trawa cierpi*, „Miesięcznik Kapitałowy”, marzec 2011, s. 13.

woju oraz włączenie Afryki do gospodarki światowej. Forum, które stanowi część składową Wspólnej Strategii Afryki i UE, ukierunkowane jest na trzy obszary³⁴:

- rozwój, eliminacja ubóstwa i dobre rządy;
- zwiększenie przewidywalności systemu handlowego i finansowego;
- współpraca z sektorem prywatnym w zakresie nowych technologii.

Sekretarz generalny Grupy Państw AKP (Afryki, Karaibów i Pacyfiku) Mohamed Ibn Chambas zwrócił uwagę na konieczność inwestowania w sektory przetwórstwa surowców mineralnych. Dzięki zwiększeniu wartości dodanej poprawiłoby to *terms of trade*. Skutecznie mogłyby się tego podjąć spółki *joint venture*³⁵. Francja, która – obok Wielkiej Brytanii – ma najsilniejsze związki polityczne i gospodarcze z Afryką (co wynika z zaszłości kolonializmu), ma zwiększyć swoje inwestycje w RPA, m.in. w tworzenie elektrowni węglowych i elektrowni atomowej³⁶.

III Szczyt UE – Afryka

W dniach 29–30 listopada 2010 r. w stolicy Libii miał miejsce III Szczyt UE – Afryka. Jego celem było przyspieszenie prac nad wdrażaniem w życie Wspólnej Strategii Afryki i UE, a także potwierdzenie zobowiązania do strategicznej współpracy między oboma kontynentami³⁷. Ponieważ od 2008 r. świat zmagają się z globalnym kryzysem finansowym, przeto był on jednym z ważniejszych tematów poruszanych podczas obrad. Tematem przewodnim tego szczytu były inwestycje, wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy (szczególnie dla młodych Afrykańczyków³⁸). Podkreślono chęć stworzenia partnerstwa opartego nie na instytucjach, tylko na ludziach, co wyraziło się w haśle: „Partnerstwo ukierunkowane na ludzi”³⁹.

Przyjęto deklarację trypolitańską oraz Drugi Plan Działania na lata 2011–2013. W deklaracji podkreślono, że partnerstwo europejsko-afrykańskie jest jednym z najbardziej trwałych na świecie i że ma „strategiczne znaczenie dla obu stron”. W dokumencie zwraca się uwagę na rozwój procesów integracyjnych na obu kontynentach. W Afryce pojawiają się nowe możliwości i perspektywy trwałego rozwoju oraz przyspieszonej integracji, czemu sprzyjają liczne inicjatywy regionalne. Wiele krajów afrykańskich cieszy się niepodległością już od 50 lat, co również jest nie bez znaczenia dla wykorzystania szans wzrostu gospodarczego oraz zapewnienia jedności i pokoju. Z kolei państwa członkowskie UE ratyfikowały traktat lizboński zacieśnia-

³⁴ *To Boost Private Sector Development and Encourage European Investors to Consider Opportunities in Africa*, “EU – Africa Business Forum” 2007, s. 1.

³⁵ *Opening speech by Dr. Mohamed Ibn Chambas*, <http://www.euafrica-businessforum.org/en/component/content/article/3-newsflash/96-opening-speech-by-dr-mohamed-ibn-chambas.html> (pobrano 14.03.2010).

³⁶ K. Czernichowski, *Bezpośrednie...*, s. 152.

³⁷ D. Heidrich, wyd. cyt.

³⁸ *Tripoli Declaration...*

³⁹ *Africa EU Summit...*

jący współpracę między nimi. Te dwukierunkowe procesy regionalizacyjne ułatwiają jednocześnie efektywną kooperację między UE i UA.

Deklaracja trypolitańska zakłada współpracę w dziedzinie dobrych rządów (*good governance*), migracji, równego traktowania kobiet i mężczyzn, budowy zrównoważonego rynku energetycznego, rozwoju infrastruktury, osiągania Milenijnych Celów Rozwoju, w tym zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i zwalczania aids, zapobiegania konfliktom, neutralizowania efektów zmian klimatycznych. W celu realizacji Milenijnych Celów Rozwoju na poziomie kontynentalnym podjęte mają być wysiłki odnośnie do tych krajów, które wykazują największe trudności w osiągnięciu poszczególnych celów. Wspomniano również rezolucję 1325 Rady Bezpieczeństwa ONZ-etu w dziesiątą rocznicę jej uchwalenia⁴⁰. Rezolucja ta dotyczy międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem jego znaczenia dla kobiet. Wzywa mianowicie państwa członkowskie do ochrony praw kobiet i dziewcząt oraz do zapewnienia udziału kobiet w mechanizmach zapobiegania i rozwiązywania konfliktów⁴¹. Uwaga została skierowana szczególnie na dwa konflikty: w Somalii i Sudanie. Zapewniono o dalszym wsparciu dla misji AMISOM w Somalii. W obliczu referendum mającego zdecydować o niepodległości Sudanu Południowego, które odbyło się kilka tygodni po szczycie, podkreślono też konieczność respektowania ustaleń porozumienia pokojowego CPA (*Comprehensive Peace Agreement*) z 9 stycznia 2005 r. Doceniona została w tym względzie rola Panelu Wysokiego Szczebla UA ds. Sudanu (*African Union High Level Implementation Panel on Sudan – AUHIP*), któremu przewodniczy Thabo Mbeki, oraz Międzyrządowej Organizacji ds. Rozwoju (*Intergovernmental Authority on Development – IGAD*).

Potępieno wszelkie niekonstytucyjne przejścia władzy jako główne przyczyny niestabilności, a także akty terroryzmu, piractwo, porzucanie toksycznych odpadów u wybrzeży Afryki, przestępczość zorganizowaną oraz przemyt, w tym przemyt ludzi. Zapewniono o zjednoczeniu w walce przeciwko bezkarności. Postanowiono zacieśnić współpracę na międzynarodowych forach, w szczególności w ramach ONZ-etu i grupy G20.

Dużą wagę przywiązuje się do promowania sektora prywatnego, czemu towarzyszyć powinna dbałość o przejrzystość środowiska polityczno-gospodarczego. W dokumencie bardzo wyraźnie zaznaczono jednak brak woli podporządkowania wszystkiego wolnemu rynkowi. Z jednej strony mowa o zwiększeniu produktywności, ale obok niego postulatem jest ochrona socjalna pracowników. Na koniec wyrażono wdzięczność „Przywódcy Rewolucji i narodowi Wielkiej Arabskiej Libijskiej Dżamahirii Ludowo-Socjalistycznej”, choć nie wymieniono Muammara Kaddafiego z imienia i nazwiska. Podziękowanie zostało zawarte w oficjalnym dokumencie.

Podkreślono też, że UE odpowiada za więcej niż połowę wartości oficjalnej pomocy rozwojowej (*Official Development Assistance – ODA*) udzielanej przez

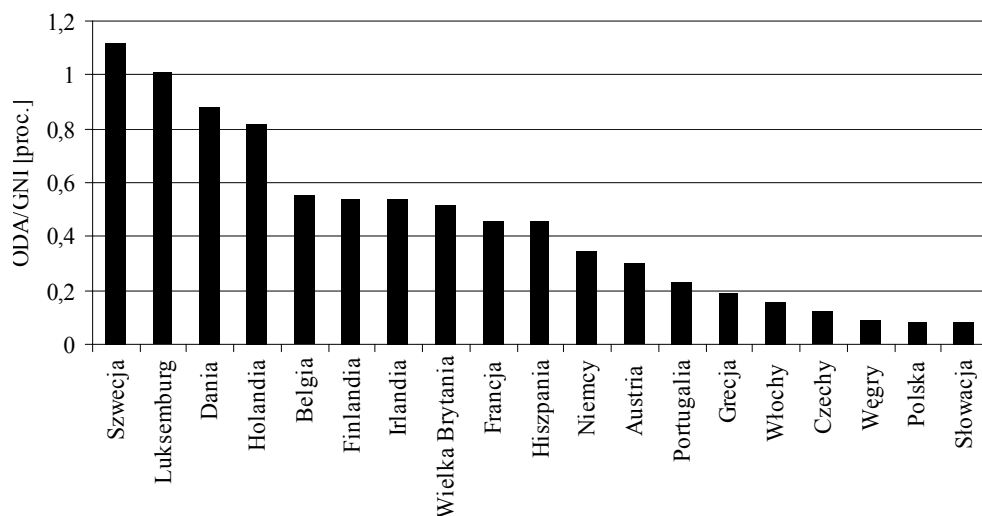
⁴⁰ *Tripoli Declaration...*

⁴¹ *Resolution 1325 (2000)*, United Nations Security Council, A/RES/1325 (2000), 31.10.2000.

Tabela 3. Oficjalna pomoc rozwojowa członków OECD należących do UE (2009)

Kraj	Pomoc rozwojowa		Kraj	Pomoc rozwojowa		Kraj	Pomoc rozwojowa	
	mln USD	proc.		mln USD	proc.		mln USD	proc.
Francja	12 431	0,46	Dania	2 810	0,88	Portugalia	507	0,23
Niemcy	11 982	0,35	Belgia	2 601	0,55	Luksemburg	403	1,01
Wielka Brytania	11 505	0,52	Finlandia	1 286	0,54	Polska	343	0,08
Hiszpania	6 571	0,46	Austria	1 146	0,3	Czechy	224	0,12
Holandia	6 425	0,82	Irlandia	1 000	0,54	Węgry	116	0,09
Szwecja	4 546	1,12	Grecja	607	0,19	Słowacja	74	0,08
Włochy	3 314	0,16						

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Net Official Development Assistance in 2009*, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/9/44981892.pdf> (pobrano 19.03.2011).

Rys. 1. Oficjalna pomoc rozwojowa członków OECD należących do UE (2009)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Net Official Development Assistance in 2009*, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/9/44981892.pdf> (pobrano 19.03.2011).

wszystkie kraje świata⁴². Na mocy postanowienia Rady Europejskiej z 2002 r. – od 2006 r. kraje unijne podjęły się przeznaczania na ten cel 0,39 proc. swojego PKB⁴³. Do 2015 r. Unia ma wypełnić swoje zobowiązanie do zwiększenia tego odsetka do

⁴² *Tripoli Declaration...*

⁴³ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 28.

0,7 proc.⁴⁴ Obecnie wypełnia je tylko pięciu członków OECD. Są to: Szwecja (1,12 proc.), Norwegia (1,06 proc.), Luksemburg (1,01 proc.), Dania (0,88 proc.) i Holandia (0,82 proc.)⁴⁵. Polska przeznaczyła w 2009 r. na pomoc rozwojową 0,08 proc. PKB, mimo że poziom 0,09 proc. PKB miała osiągnąć już w 2005 r. i stopniowo zwiększać (do 0,17 proc. PKB w 2010 r. i 0,33 proc. PKB w 2015 r.)⁴⁶. Tabela 3 oraz rys. 1 przedstawiają w ujęciu nominalnym i procentowym wielkość pomocy rozwojowej udzielanej przez członków OECD należących do UE.

19 marca 2011 r. odbył się nadzwyczajny szczyt UE, UA i Ligi Państw Arabskich ws. rewolucji w Libii⁴⁷. Natomiast IV Szczyt UE – Afryka odbędzie się w Brukseli w 2013 r.⁴⁸

2. Wnioski i rekomendacje

Mimo istnienia Wspólnej Polityki Handlowej i Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa stanowisko UE nie jest jednolite. Francja i Wielka Brytania – jako byłe mocarstwa kolonialne – zabiegają o szerokie wsparcie wspólnotowe dla ich byłych kolonii. W interesie politycznym i gospodarczym części państw jest rozwój stosunków bilateralnych z krajami afrykańskimi⁴⁹. Jeszcze inne nie są zainteresowane zacieśnianiem więzi z Afryką Subsaharyjską, gdyż priorytetowe są dla nich inne regiony świata (np. Ameryka Łacińska dla Hiszpanii czy Europa Wschodnia dla Polski). Sprzeczności interesów członków UE odbijają się negatywnie na krajach afrykańskich. W przeszłości uniemożliwiły przerwanie konfliktów zbrojnych: somalijskiego, etiopsko-erytrejskiego i ruandyjskiego w latach 90., a także utrudniły operację pokojową w Demokratycznej Republice Konga w 2003 r. Jest zatem ze wszech miar konieczne, aby UE wypracowała, a następnie realizowała spójną strategię wobec Afryki⁵⁰.

⁴⁴ *Tripoli Declaration...*

⁴⁵ *Net Official Development Assistance in 2009*, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/9/44981892.pdf> (pobrano 19.03.2011).

⁴⁶ K. Czernichowski, *Polityka...*, s. 128.

⁴⁷ T. Bielecki, *Dyktator zmienia taktykę*, [http://wyborcza.pl/1,76842,9283711,Dyktator_zmienia_taktyke.html?fb_xd_fragment#?=&cb=f38126a62755cd&relation=parent.parent&transport=fragment&type=resize&height=21&ackData\[id\]=1&width=120](http://wyborcza.pl/1,76842,9283711,Dyktator_zmienia_taktyke.html?fb_xd_fragment#?=&cb=f38126a62755cd&relation=parent.parent&transport=fragment&type=resize&height=21&ackData[id]=1&width=120) (pobrano 23.03.2011).

⁴⁸ *Tripoli Declaration...*

⁴⁹ J.K. Zajączkowski, wyd. cyt., s. 29 i n.

⁵⁰ Tamże, s. 34.

Literatura

- Africa-EU Strategic Partnership*, <http://staging.africa-eu-partnership.org/partnerships/africa-eu-strategic-partnership>.
- Africa EU Summit opens in Tripoli*, Press Release no. 166/2010, Division of Communication and Information, African Union, Addis Abeba 2010.
- Bielecki T., *Dyktator zmienia taktykę*, [http://wyborcza.pl/1,76842,9283711,Dyktator_zmienia_taktyke.html?fb_xd_fragment#?=&cb=f38126a62755cd&relation=parent.parent&transport=fragment&type=resize&height=21&ackData\[id\]=1&width=120](http://wyborcza.pl/1,76842,9283711,Dyktator_zmienia_taktyke.html?fb_xd_fragment#?=&cb=f38126a62755cd&relation=parent.parent&transport=fragment&type=resize&height=21&ackData[id]=1&width=120).
- Consolidated version of the treaty establishing the European Community*, Official Journal of the European Communities C 325, 24.12.2002.
- Czernichowski K., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Afryce*, „Afryka” 2009, nr 29–30, półrocznik Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego.
- Czernichowski K., *Child Soldiers and the Extraction of Mineral Resources in Africa – Tracing the Link*, [w:] *Zgubne transakcje. Fatal Transactions. Surowce mineralne a rozwój państw afrykańskich*, red. D. Kopiński, A. Polus, Difin, Warszawa 2010.
- Czernichowski K., *Integracja afrykańska – uwarunkowania, formy współpracy, instytucje*, CeDeWu.pl, Warszawa 2010.
- Czernichowski K., *Polityka Unii Europejskiej wobec krajów rozwijających się w kontekście przystąpienia do niej Polski*, [w:] *Ekonomia i Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze* nr 12, red. B. Fiedor, J. Rymarczyk, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Czernichowski K., Malchar D., *Konsekwencje Wspólnej Polityki Rolnej UE dla gospodarek afrykańskich*, [w:] *Afryka na progu XXI wieku. Polityka. Kwestie społeczne i gospodarcze*, t. 2, red. D. Kopiński, A. Zukowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009.
- Działania UE wobec Libii*, http://ec.europa.eu/news/external_relations/110310_1_pl.htm.
- Heidrich D., *Znaczenie Wspólnej Strategii Afryki i UE dla stosunków UE z Afryką*, http://ec.europa.eu/polska/news/opinie/110127_ue_afryka_pl.htm.
- Kopiński D. w rozmowie z Agnieszką Grabuś, *Gdzie słonie walczą, tam trawa cierpi*, „Miesięcznik Kapitałowy”, marzec 2011.
- Member States*, http://www.acpsec.org/en/acp_states.htm.
- Net Official Development Assistance in 2009*, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/9/44981892.pdf>.
- Nowik M., *Współpraca na rzecz rozwoju pomiędzy Unią Europejską a państwami grupy Afryki, Karaimów i Pacyfiku w latach 1957–2009*, [w:] *Globalny i regionalny handel i inwestycje*, materiały pokonferencyjne, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2011.
- Opening speech by Dr. Mohamed Ibn Chambas*, <http://www.euafrica-businessforum.org/en/component/content/article/3-newsflash/96-opening-speech-by-dr-mohamed-ibn-chambas.html>.
- Projekt sprawozdania w sprawie kryzysu finansowego na kraje AKP*, Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne AKP-UE – Komisja Rozwoju Gospodarczego, Finansów i Handlu, ACP-EU/100.510/A/209.
- Resolution 1325 (2000)*, United Nations Security Council, A/RES/1325 (2000), 31.10.2000.
- Ryszka J., *Sankcje gospodarcze wobec podmiotów zewnętrznych w prawie i praktyce Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa – Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”, Toruń 2008.
- To Boost Private Sector Development and Encourage European Investors to Consider Opportunities in Africa*, “EU – Africa Business Forum” 2007.
- Tripoli Declaration*, Unia Europejska – Unia Europejska, 29–30.11.2010.
- Zajączkowski J.K., *Polityka Unii Europejskiej wobec Afryki Subsaharyjskiej. Wybrane problemy*, „Afryka” 2003/2004, nr 18, biuletyn Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego.

COOPERATION OF EUROPEAN AND AFRICAN STATES WITH SPECIAL CONSIDERATION OF THE 3RD EU – AFRICA SUMMIT IN TRIPOLI IN 2010

Summary: The article covers the relations between the EU and African states from 1957 to 2010, when the 3rd EU – Africa Summit took place in Tripoli. The Treaty Establishing the European Community from 1957 was the first document of the European Community that mentioned a need for promoting social and economic growth of the overseas countries and territories. The intercontinental relations were evaluated. Conventions from Yaoundé, Lomé, then the Cotonou agreement were signed. In 2007 the Joint Africa – EU Strategy was adopted. For the time being three EU – Africa summits have been organized. The meetings took place in Cairo (2000), Lisbon (2007) and Tripoli (2010). The paper discusses the last summit in Tripoli. Nowadays Economic Partnership Agreements are negotiated with particular African regions. The next EU – Africa summit is to be organized in Brussels in 2013.

Keywords: European Union, Africa, EPA.